

Ivana Šojat: U ovom tijelu smo samo jednom i treba to iskoristiti

Književnica Ivana Šojat u 52. godini upisala je studij filozofije i povijesti umjetnosti, pokazavši kako motivacija i cjeloživotno učenje mogu otvoriti nove horizonte

Objavio **Zinka Kocijan** - 27.08.2024 u 10:00

Nagrađivana osječka književnica i prevoditeljica **Ivana Šojat** odlučila je [u svojim srednjim godinama ostvariti dugogodišnje snove](#). S 52 godine **upisala je** ono što je oduvijek željela – **studij filozofije i povijesti umjetnosti** na Filozofskom fakultetu u Osijeku.

Iza ove energične Osječanke brojni su romani, zbirke priča, eseji, poezija... Njezina djela često **istražuju teme povijesti, identiteta, traume i obiteljskih odnosa**. Najpoznatije joj je djelo roman "Unterstadt" – priča o četiri generacije jedne njemačko-hrvatske obitelji u Osijeku. Za njega je osvojila nagradu za književnost "Vladimir Nazor", nagradu "Ksaver Šandor Gjalski" za najbolji roman, nagradu "Fran Galović" za najbolje književno djelo zavičajne tematike, nagradu "Josip i Ivan Kozarac" za knjigu godine...

Ivanin životni put **sve je samo ne uobičajen**. Rođena je 1971. godine u Osijeku gdje je završila gimnaziju, bila članica čak tri rock benda, počela studirati matematiku i fiziku... No, stigao je rat i ona se u kolovozu 1991. uključila u vojsku. Nakon rata, životne okolnosti odvođe ju u Belgiju gdje je rodila dvoje od svoje troje djece, jedno vrijeme studirala suvremenu francusku književnost, bavila se slikarstvom... No, tamo je i počela pisati, a godinu je dana bila i dopisnica Glasa Slavonije iz Bruxellesa. Nakon sedam godina vratila se u Hrvatsku, počela prevoditi s francuskog i engleskog jezika te se zaposlila u Hrvatskom narodnom kazalištu u Osijeku.

Da se **ne uklapa u kalupe** govori i podatak da je bila kandidatkinja za gradonačelnicu Osijeka, a okušala se i HTV-ovom showu *Zvijezde pjevaju*. Žena je to neiscrpne energije, bez dlake na jeziku, koja je sada odlučila otkriti nove horizonte u svijetu filozofije i povijesti umjetnosti.

- **Što vas je motiviralo da s navršene 52 godine upišete studij?**

Više je tu motivacijskih linija. Prva je ta što sam zaista s 18 godina željela upisati povijest umjetnosti i filozofiju. Međutim, 1989. godine taj je studij postojao samo u Zagrebu, a kako za to nije bilo financijskih mogućnosti upisala sam na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera **matematiku i fiziku**, koje su me isto zanimale. No, studiranje je na trećoj godini **prekinuo rat**. Druga stvar je što duboko vjerujem da **čovjek treba cijeli život učiti** jer je to ključno za osobni razvoj i prilagodbu svijetu koji se neprestano mijenja. I treće je, nažalost, to što živimo u paradoksalnim okolnostima kad, neovisno o količini znanja koju posjeduješ, **bez diplome ne možeš ništa**. Npr. na zapadnim sveučilištima cijenjeni pisci koji nemaju završene fakultete predaju na sveučilištima, što je kod nas nemoguće.

- **Je li vam trebalo puno vremena za donošenje odluke o povratku u školske klupe?**

Ne, jer sam odluku donijela u afektu (smijeh). U životu sam gomilu stvari napravila u afektu zbog kojeg bih poslije ili žalila ili bih to smatrala božanskom providnošću koja mi je ukazala što trebam napraviti i to se onda pokazalo dobrim. Kad sam na nekom portalu pročitala da se na Filozofskom fakultetu otvara mogućnost upisa **dvopredmetnog Studija povijesti umjetnosti i filozofije**, nisam mogao odoljeti. Nekih osam, devet mjeseci ranije donesena je Uredba koja je omogućila **svima koji su maturirali prije 2010. godine** (prije famozne državne mature) **da upišu besplatno, redovan studij**. Naime, na Filozofskom fakultetu se ni ne može studirati izvanredno. Brže bolje sam sakupila sve dokumente i napisala zahtjev budući da postoji **kvota za upis starijih studenta po akademskoj godini**. Rektor je moju zamolbu odobrio, pa sam postala dijelom prve generacije studenata povijesti umjetnosti i filozofije.

Umjetnost balansiranja obaveza

- **S obzirom na to da je to redovni fakultet kako uspijevate uskladiti obaveze u kazalištu i predavanja?**

To je s jedne strane splet sretnih, a s druge strane otegotnih okolnosti (smijeh). Nesreća za moju fizičku energiju, a sreća za moj posao u kazalištu jer se glavnina predavanja održava u poslijepodnevnom i večernjim satima. Tako da sam prošli semestar imala razdoblja kad bih odlazila na posao u pola 8 ujutro, s posla išla na predavanje, a kući dolazila oko 21 sat.

- **To je prilično izazovno. Koji su vaši mehanizmi nošenja s umorom?**

Svakog petka bih pomislila "Ispisat ću se, ne mogu više ovako". No, onda dođe vikend, oporavim se i kažem si "Ma mogu ja to". I taj se proces redovito ponavlja, u krugovima, i uvijek se iznova vraća ta volja. Nevjerojatan je osjećaj sjediti na predavanjima i biti svjestan da se **pred tobom otvara jedan gotovo magijski prolaz u nepoznato**. Dolazite u doticaj s potpuno novim spoznajama, načinima promišljanja... Dobivate mogućnost **učiti o stvarima koje su fascinantne** i to vam netko nudi **besplatno**. To je fenomenalno i to **nadoknađuje sav taj umor**.

- **Osim što je redovito studiranje fizički izazovno, postoji li još nešto s čim ste se morali suočiti?**

Morala sam **naučiti učiti**. Koliko god sam inače čitala, izazov je bio naučiti ponovno učiti. U početku je bilo strašno. Prvi ispit mi je bio "Odabrane teme iz povijesti kiparstva" i morala sam savladati gomilu od pet prilično voluminoznih jedinica literature. Znao onaj osjećaj kad se uhvatite da ste "pročitali" dvije stranice nekog gustog teksta, a shvatite da ništa niste zapamtili. Na trenutke sam osjećala očaj. Ali, malo po malo, moj matematički mozak se probudio i najteži ispit na drugom semestru Filozofije, a to je logika, položila sam s izvrsnim.

- **Bravo! A koji vam je trenutno prosjek ocjena? Čini mi se da je još jedna odlika "zrelijih" studenata ta da ne dolaze nepripremljeni na ispite.**

To je istina. Moj je **prosjek sada 4,9**. Jednostavno sebi ne mogu dopustiti da na ispit dođem nepripremljena. Kad imaš 18, 19 godina nije problem ne znati odgovor na neko opće pitanje ili da te uhvate da imaš šalabahter. To sada nije opcija i uvijek počinjem učiti na vrijeme, što prije nisam radila jer sam učila u zadnji tren. Čak u kalendaru imam zapisane termine kad se za koji ispit trebam početi pripremati. Loša posljedica je ta što sam 2-3 dana prije ispita nemoguća i tada me moji ukućani i moji psi izbjegavaju. Jedino mačke ne bježe jer one upijaju negativnu energiju. (smijeh)

- **A jeste li imali iskustvo pada na ispitu?**

Za sada – ne. Nadam se da će tako i ostati.

Važnost životnog iskustva u studiranju filozofije

- **Može li se reći da je vaše životno iskustvo – vaša prednost?**

Jedan moj dragi prijatelj izjavio je da bi **zabranio da filozofiju upiše bilo tko mlađi od 30 godina** i mislim da je u pravu. **Za neke stvari trebaš sazreti u životu** da bi mogao promišljati dalje od onih banalnosti koje učimo iz filozofije u gimnazijama i srednjim školama. Ne može se svesti Sokrata samo na izjavu "Znam da ništa ne znam". To se radi jer filozofija u srednjoj školi nema dovoljnu satnicu da bi učenike naučila temeljima. A **osnova filozofije je znati misliti i kritički se odnositi prema svemu**. S 18 godina malo je onih koji su to u stanju.

- **Imate troje prekrasne djece, životnog partnera, životinje... Kako uspijevate balansirati obaveze i privatni život?**

Koliko god na prvi pogled djelujem kaotično, ipak sam vrlo organizirana osoba i znam dobro rasporediti svoje vrijeme. Dan podijelim na segmente u kojima rješavam stvari, tako da imam raspored za par dana unaprijed. I uvijek odvojim vrijeme u kojem ću tijekom dana sjesti i razgovarati sa svojom djecom, družiti se sa svojim partnerom, sa svojim životinjama...

Ivana Šojat i pas Garavi na druženju udomitelja pasa iz osječkog Azila

Istina, navečer budem toliko iscrpljena pa odmah utonem u san jer otkako sam upisala fakultet nikad ne spavam duže od 7 sati.

Anegdote iz studentskog života

- **Kad vratite nazad tih godinu dana, je li bilo nekih anegdota koje vas i danas nasmiju?**

Bila je gomila anegdota. Sjećam se jednog predavanja na kolegiju Osnove arhitekture. Profesor je moje mlađe kolege, a na povijesti umjetnosti nas je samo 11, pokušavao prisjetiti glavnih odlika klasicizma rečenicom "Kolege, sigurno se sjećate toga iz srednje škole". Na to dignem ruku i kažem "Profesore, ja se više ne sjećam srednje škole, čak više ni ne znam gdje je". Profesor i ja smo, naime, vršnjaci, pa smo se iskreno nasmijali. Uostalom, većina profesora je puno mlađa od mene.

- **A kako ste se uklopili s kolegama studentima?**

Mladi su izvrsni! U početku sam se pribojavala kako će to izgledati i drago mi je da mogu reći da je taj odnos super. Ali to je zasluga i mogeg stava. Nisam se postavila kao stara kvočka koja zvoća, nego odlazimo zajedno na pauze između predavanja, zapalit jednu i popit kavu. Bude mi smiješno kako me dok trčim hodnicima (jer znam kasniti na predavanja) pozdravljaju studenti s drugih kolegija misleći da sam profesorica. Čak je i portir nekoliko mjeseci bio uvjeren da sam nova profesorica. Moram reći i da **na Filozofiji ipak nisam najstariji student** jer uz mene studira i jedan ugledni liječnik, neurolog, koji je 10 godina stariji od mene. Priznajem da se ludo zabavljamo i nakon nekih predavanja odemo na kavu, nastavimo pričati i uživamo u našim filozofskim raspravama.

- **Želite li nakon diplome nastaviti karijeru u tom smjeru?**

Nisam se bavila tom mišlju. Moja je ideja bila riješiti trenutačnu poslovnu situaciju. Naime, u Hrvatskom narodnom kazalištu u Osijeku sam zaposlena na mjestu prevoditeljice i urednice kazališnih izdanja, a kako nemam diplomu s plaće mi se svaki mjesec skida 5 %. Uzalud činjenica da je kazalište do sada izvelo četiri moje predstave i zahvaljujući njima dobilo nagrade. Mene se administrativno vodi kao nekoga tko ima nižu kvalifikaciju od tražene.

- **Ljuti li vas to?**

Ljuti me taj paradoks. Dočim na zapadu, poslodavcima to nije važno, važno je **znanje, umijeće, sposobnost, spretnost, zalaganje, trud**. Kod nas sve to odlazi u neki treći, četvrti, peti plan. Nije dovoljno znati nešto, nego je važno imati papir.

- **Ne smijemo zaboraviti da ste vi i cijenjena književnica. Pati li pisanje zbog novonastale situacije?**

Moram priznati da pati. No, ljetu koristim za dovršavanje knjige putopisa, a do početka predavanja bih trebala završiti i novu knjigu za mlade, pa nekako uspijevam i to balansirati.

- **Iako će mnogi reći da je današnjim generacijama lakše nego onima prije, vi često progovarate da je danas jednako teško, jer su mladi izloženi strašnom pritisku savršenstva. Je li razlog nekih vaših odabira i želja da budete uzor vlastitoj djeci?**

Nadam se da sam djeci dobar uzor, ali to će tek vrijeme pokazati. Mladima danas uopće nije lako. S jedne strane imamo roditelje koji su zaokupljeni borbom za preživljavanje i koji djeci dopuštaju sve kako bi im dočarali ljubav koju prema njima osjećaju. Nedostatak vremena nadomještaju tehnološkim spravicama i umjesto da razgovaraju s djetetom i igraju se s njim, daju im u dobi od godine dana mobitel u ruku. To dokazano značajno uništava dječje kognitivne sposobnosti i srozava ih do krajnjih granica. S druge strane ti isti roditelji od djece traže nemoguće: da budu savršena, da u svemu moraju biti uspješna, baviti se sportovima, intelektualnim aktivnostima... Nažalost, sama sam se uvjerila da ima roditelja koji dolaze sa svojom "djecom" na razgovore za posao, na upise na faks... Tužno je to što ne shvaćaju da obavljajući obaveze umjesto njih **pretvaraju djecu u bića koja su nesposobna za opstanak**.

Iskustvo studiranja u Belgiji i Hrvatskoj

- **U Belgiji ste na državnom sveučilištu jedno vrijeme studirali. Možete li usporediti iskustvo studiranja tamo i u Hrvatskoj?**

Ljudi u Hrvatskoj nažalost nisu dovoljno svjesni da je **u našoj zemlji izvrsno obrazovanje dostupno besplatno i svima**, bez razlike u imovinskom stanju. Možda i postoje razlike od škole do škole, no generalno se može reći da ćete, gdje god da jeste, dobiti najbolje moguće obrazovanje. Mislim da mnogi nisu svjesni koliko je veliko to pravo. Živcira me neprestano pljuvanje po svemu što imamo i izvlačenje na korupciju. Pa korupcija ne postoji samo u Hrvatskoj, to je ljudska osobina i ima je posvuda: i u najnižim slojevima i u najvišim slojevima svih društava. Samo se razlikuju po obujmu.

Voljela bih da ljudi postanu svjesni **koliko je naše školstvo otvoreno i koliko mogućnosti otvara** jer vani nije tako.

Ako živite u Belgiji, a roditelji nemaju financijskih mogućnosti da vas upišu u privatnu osnovnu školu, pa privatnu srednju, pa privatno sveučilište uvijek ćete ostati "negdje između". I nikad vam neće biti, osim uz nekakav luđačko veliki talent i beskrajan trud, omogućeno da dođete do vrha. U belgijskoj državnoj školi ćete dobiti osrednje obrazovanje, koje vam neće omogućiti odskočnu dasku za sveučilište. Naime, tamo djeca kroz privatne osnovne i srednje škole uče i po pet jezika odjednom. Matematika se, primjerice, predaje na njemačkom, biologija na talijanskom... Iz tih škola ona izlaze kao poliglotti. I njihova svjedodžba ne vrijedi jednako kao svjedodžba nekog koji je završio srednju školu negdje u provinciji.

- **Vi ste u mladosti imali disleksiju i vaši roditelji su mislili da nikada nećete naučiti čitati i pisati. Kako su uopće uspjeli prepoznati problem i kako ste ga prebrodili?**

U to vrijeme se **o takvim poremećajima baš i nije pričalo niti pisalo**, pa su moji roditelji jedno vrijeme vjerovali da imaju dijete s posebnim potrebama. Ta disleksija se kod mene pretočila i u disgrafiju pa sam i brojke pisala naopako, okretala bih peticu i trojku. Ali **imam tu jednu karakternu crtu koju neki kratko zovu – inat**. U ljeto između drugog i trećeg razreda osnovne škole odlučila sam se sama uhvatiti u koštac s tim problemom. Krenula sam čitati, prvo stripove, pa Mikijev zabavnik... I malo po malo – počela sam tečno čitati.

- **Svemu što radite prilazite vrlo temeljito. Npr. za roman "Štajga ili put u maglu" godinu dana ste proučavali željeznice, za potrebe "Ezana" naučili ste jahati da biste mogli o tome pisati na odgovarajući način... Pomaže li vam, ili odmaže, ta osobina?**

Meni to jako pomaže. Ne mogu prihvatiti da je nešto činjenica samo zato što je netko to rekao. **Moram otkriti zašto i kako se nešto događa**. I onda krenem istraživati. Jednostavno volim "kopati" i ne volim učiti napamet, to nikad nisam voljela. Nekakvim logičkim slijedom moram doći do odgovora.

Rat kao formativno iskustvo

- **Kad je počeo Domovinski rat imali ste samo 20 godina i priključili ste se obrani Osijeka. Koliko vas je to iskustvo formiralo u osobu kakva ste danas?**

Sve što radimo djeluje na nas i oblikuje nas na neki način. Rat je potpuno novo stanje u kojem prestaju vrijediti svi civilni zakoni i koje dopušta onima koji su na bilo koji način devijantni da to i pokažu. Vi tek tada zapravo shvatite koliko ste nezaštićeni. Mi sebe jako uljuljukujemo u to da smo civilizirani, a **iz najvećih civilizacija su iznikla najveća čudovišta**. Rat je u meni probudio jednu ogromnu traumu i uvid u ne baš lijepo lice čovječanstva te sam spoznala kakvo je biće zapravo čovjek. Trebalo mi je dugo vremena da prevladam tu paranoju.

- **Bez obzira koliko se educirali, u životu je iznimno važno i sresti nekoga tko će nam dati šansu, tko će u nama prepoznati potencijal. Tko je to za vas bio?**

Kad sam se nakon totalne privatne havarije vratila iz Belgije s dvoje male djece, par dana prije mog 30. rođendana, godinu dana smo spavali u blagovaonici mojih roditelja. Bila sam bez posla i trebalo je krenuti od nule. Tad je u moj život ušao urednik Mozaik knjige **Zoran Maljković** koji se prvi usudio dati mi prijevod, što nije mala stvar. Nisam ga iznevjerila i dobro sam to odradila. Radilo se o knjizi "Prenositelj svjetla" belgijskog autora **Bernarda Tirtiauxa**.

Nakon toga sam za **Zlatka Crnkovića**, koji je tada radio u Algoritmu na biblioteci "Zlatko Crnković vam predstavlja", prevela s francuskog jezika knjigu "Dušna gora" **Gao Xingjiana**. Za taj sam prijevod dobila njegove velike pohvale. U početku smo komunicirali preko telefona i emaila, a kad smo se upoznali uživo dao mi je novi zadatak – knjigu "Veze" (potresan roman o situaciji u Somaliji). Kad sam shvatila da se ovaj put radi o engleskom jeziku, kako nisam bila pretjerano samouvjerena, iskreno sam mu rekla "Nisam sigurna hoću li moći i znati". On je na to samo rekao "Prevedite mi jedno poglavlje i pa ćemo vidjeti". Ja sam to napravila i grizla nokte par dana dok se nije javio. Samo je rekao "Znao da vi to možete. Molim vas, nastavite!" Tu se dogodio obrat i za njega sam prevela nekih sedam knjiga.

Zoran Maljković i Zlatko Crnković uvijek će mi ostati dva svijetla lika u razdoblju života koji mi je, nakon onog ratnog, bio najgori.

- **Imate li neki savjet za ljude koji razmišljaju o povratku na studij, a u srednjim su godinama?**

Sve koji razmišljaju o tome pozivam da to i učine. Upravo smo u onim trenucima kad osjećamo najintenzivniji strah i nelagodu, kao da ćemo pasti u ponor, **spremni na skok naprijed**. Treba **imati hrabrosti i treba se boriti**. Meni je najveća inspiracija moja baka Violeta, koja je nažalost umrla prije pet godina u 93. godini života. Uostalom i ona je malo kasnije upisala fakultet, ali s 32 godine, i završila ga. Bila je profesorica povijesti u gimnaziji. Baka je u 74. ili 75. godini života odlučila osvježiti znanje njemačkog. Toliko ga osvježila da je počela prevoditi i davati instrukcije. Prije toga istu je stvar učinila s latinskim i talijanskim. To je žena koja se po odlasku u mirovinu vratila svojoj ljubavi prema pjevanju i pjevala u Hrvatskom pjevačkom društvu Lipa u Osijeku. Njezin je mozak "radio" do zadnjeg udisaja. Mislim da treba biti takav, ne treba se prepustiti, ne treba dignuti ruke nikada. Čak i ako postoji reinkarnacija, ja uvijek govorim – u ovom tijelu smo samo jednom, sada i ovdje, i treba to iskoristiti, **treba učiti cijeli život**.

Autor naslovne fotografije Anto Magzan; izvor fraktura.hr

#BrucošiUSrednjimGodinama br. 2

Projekt izrade serijala tekstova **Nikad nije kasno (Brucoši u srednjim godinama)**, autorice Zinke Kocijan, objavljen je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti za 2024. godinu.

Ako želite saznati još novosti iz svijeta poduzetništva, biznisa, financija i novih tehnologije prijavite se na naš tjedni newsletter!

